

Lakivaliokunnan mietintö 3/1997 vp

Hallituksen esitys laiksi ulosottolain muuttamisesta

Eduskunta on 26 päivänä helmikuuta 1997 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen 8/1997 vp.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina lainsäädäntöneuvos Tuula Linna oikeusministeriöstä, johtava kihlakunnanvouti Heikki Merenheimo Helsingin kihlakunnan ulosottovirastosta, päälakimies Risto Airikkala Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitosta, kehityspäällikkö Ari Enroth Maaseutukeskusten Liitosta, puheenjohtaja, kihlakunnanvouti Pekka Louekoski Suomen Kihlakunnanvoudit ry:stä edustaen myös Avustavat ulosottomiehet ja haastemiehet ry:tä, puheenjohtaja Mauno Laaninen Suomen Ulosottoapulaisten yhdistyksestä, lakimies Juuso Jokela Suomen Pankkiyhdistyksestä, psykologi, lakimies Virpi Mustila Vantaan kriisipalvelusta, puheenjohtaja Matti Härkönen ja varapuheenjohtaja Olli Pohjankallio Velkaneuvonta ry:stä sekä professori (ma) Johanna Niemi-Kiesiläinen.

Lisäksi valiokunta on saanut sosiaali- ja terveysministeriöltä kirjallisen lausunnon.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi ulosottolakia velallisen aseman parantamiseksi niin, että velallinen saisi nykyistä laajemmin erottaa omaisuuttaan ulosmittauksesta ja että sen jälkeen, kun palkan ulosmittaus on jatkunut yhden vuoden ajan, ulosmittaus voitaisiin keskeyttää määräajaksi.

Ehdotuksen mukaan ulosmittauksesta tulisi erottaa muun muassa velallisen ja hänen perheensä käytössä oleva tavanomainen koti-irtaimisto sekä kohtuullisen tarpeen mukaiset henkilökohtaiset esineet. Tarpeelliset työvälineet erotettaisiin arvosta riippumatta sekä asetuksessa säädettävään rahamäärään esineet, jotka rinnastuvat työvälineisiin. Elinkeinon harjoittamisessa tarvittavat eläimet erotettaisiin kohtuulliseen arvoon. Velallinen voisi säilyttää arvokasta-

kin omaisuuttaan, jos hän hankkii sen avulla riittävästi tuloa.

Jos palkan ulosmittaus on jatkunut keskeytyksestä tai lähes keskeytyksestä yhden vuoden ajan, ulosottomiehen on ehdotuksen mukaan keskeytettävä ulosmittaus enintään kahden kuukauden ajaksi laissa säädetyillä edellytyksillä. Keskeytysmahdollisuus ei kuitenkaan koskisi ulosmittausta lapselle tulevan elatusavun perimiseksi.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan ensi tilassa.

Valiokunnan kannanotot

Esityksen lähtökohdista

Esitys liittyy yksityishenkilön velkajärjestelylain muutokseen, joka tuli voimaan 1 päivänä helmikuuta 1997. Velkajärjestelylain tarkistus lisäsi tarvetta ulosottolain velallisen erottamisesta koskevien säännösten kiireelliseen osittaisuudistukseen. Tämän vuoksi eduskunta, hyväksyessään mainitun muutoksen, edellytti, että hallitus antaa eduskunnalle helmikuun loppuun 1997 mennessä esityksen ulosottolain muuttamiseksi ainakin niin, että asuinirtaimisto suojataan ja vapaakuukausimalli otetaan käyttöön.

Hallituksen esitys toteuttaa eduskunnan lausuman. Valiokunnan saamissa asiantuntijalauseennoissa esitystä on yleisesti pidetty myönteisenä, joskin varovaisena uudistuksena. Velallisen suojasäännökset ovat olleet saman muotoiset lähes sata vuotta, joten niiden ajanmukaistaminen on aiheellista. Valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Erottamisetu, UL 4:5

Velallisen ja hänen perheensä tavanomaisen koti-irtaimiston ja kohtuullisen tarpeen mukai-

sen henkilökohtaisen esineen suojaaminen vastaa suomalaisen nyky-yhteiskunnan sosiaalilainsäädännön tavoitteita. Myös tarpeellisten työvälineiden sekä koulu- ja opiskelutarvikkeiden suojaaminen on itsestään selvää.

Sen sijaan säännöksiä, jotka koskevat erityisen tunnearvon omaavan esineen erottamista (5 §:n 2 kohta) ja työvälineisiin rinnastettavien esineiden suojaamista asetuksella säädettyyn rahamäärään saakka (5 §:n 4 kohta), on pidetty tulkinnanvaraisena. Valiokunnassa on myös käyty keskustelua siitä, onko hallituksen esityksen perusteluissa mainitun työvälineeseen rinnastettavan, erottamissuojan piiriin kuuluvan esineen (yleisimmin auton) arvoksi perusteluissa kaavailtu 10 000—15 000 markkaa sopivan suuruinen. Käytännössä tämä summa säännöksen puskurivara huomioon ottaen tarkoittaa noin 20 000—25 000 markan hintaista esinettä (autoa).

Valiokunnan saaman lisäselvityksen perusteella arvioituna säännökset ovat tulkinnanvaraisuudestaan huolimatta tarpeellisia. Tulkinvaraisuutta on tarkoitus vähentää yhtenäisellä koulutuksella, mikä edistää yhdenmukaisen oikeuskäytännön saavuttamista. Säännösten soveltamisen helpottamiseksi valiokunta ehdottaa lisäksi kahta tarkistusta ulosottolain 4 luvun 5 §:n 2 momenttiin. Työvälineeseen rinnastettavan esineen arvo puskurivara mukaan luettuna voisi valiokunnan käsityksen mukaan nousta 30 000 markkaan saakka.

Vapaakuukaudet, UL 4:6 a

Myös vapaakuukausien myöntämismahdollisuutta on yleisesti pidetty tervetulleena uudistuksena. Vapaakuukausien enimmäismäärää, kahta kuukautta vuodessa, on kuitenkin pidetty liian pienenä. Lisäksi on arvioitu, että sellaiset ulosoton kohteena olevat, jotka saavat pitkäaikaisesti toimeentulotukea, eivät pääsisi hyötymään ehdotetusta vapaakuukausijärjestelmästä toimeentulotukea myönnettäessä sovellettavan tulojen jaksottamisen vuoksi.

Suojasäännösten puutteena on myös pidetty sitä, etteivät todelliset asumiskulut vaikuta suojaisuuden määrään.

Valiokunta yhtyy käsitykseen, että vapaakuukausien kahden kuukauden enimmäismäärä voi muun muassa ennalta arvaamattomien tapahtumien kasautuessa olla liian lyhyt. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa, että ulosottolain 4 luvun 6 a §:n 3 momentissa säännelty vapaakuu-

kausien enimmäismäärä korotetaan kahdesta kolmeen. Samalla valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että lain voimaan tullessa säännöstä voidaan heti soveltaa niihin, joiden palkan ulosmittaus on jo jatkunut keskeytyksettä yhden vuoden ajan.

Valiokunnan sekä oikeusministeriöltä että sosiaali- ja terveysministeriöltä saaman selvityksen mukaan vapaakuukausien ja toimeentulotuen yhteensovittamisen ei periaatteessa pitäisi aiheuttaa ongelmia. Eri kuntien omaksuma käytäntö toimeentulotuen myöntämisessä kuitenkin vaihtelee sosiaali- ja terveysministeriön ohjeista huolimatta niin paljon, että velallisille vapaakuukausista tulevan hyödyn määrä riippuu asuin-kunnasta.

Sosiaali- ja terveysministeriö on kuitenkin parhaillaan uusimassa kunnille annettuja ohjeita niin, että käytäntö yhtenäistyisi. Lisäksi toimeentulotukea koskevien säännösten muutostarpeita selvitetään parhaillaan sosiaali- ja terveysministeriön asettamassa toimeentulotuen säädöstyöryhmässä, jonka määräaika päättyy 30.9.1997. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että ehdotettu vapaakuukausijärjestelmä helpottaa ulosoton kohteena olevan kotitalouden itsestä suoriutumista ja siten osaltaan vähentää toimeentulotuen tarvetta. Mikäli ongelmia ilmenee, voidaan sen jälkeen, kun uuden sääntelyn sisältö on selvillä, arvioida kokonaan uusien soveltamisohjeiden tarvetta ja ulosoton huomioon ottamista näissä ohjeissa. Valiokunta pitää tärkeänä, että viranomaiset yhteistyössä seuraavat vapaakuukausien ja toimeentulotuen yhteensovittamisen onnistumista ja tarvittaessa uusivat ohjeita ripeässä tahdissa.

Asumiskustannusten huomioon ottaminen suojaosuuksien laskemisessa on oikeusministeriön selvityksen mukaan monitahoinen ja vaikea asiakokonaisuus. Ministeriön ilmoituksen mukaan asia tullaan kuitenkin vielä tarkkaan harjoittamaan ulosottolain kokonaisuudistuksen yhteydessä.

Koulutus

Epäyhtenäinen ulosottokäytäntö maassamme oli yksi painava syy nyt käsiteltävänä olevan lakiehdotuksen kiirehtimiseen eduskunnan lausumalla. Edellä on jo viitattu koulutuksen tarpeellisuuteen. Valiokunta pitää välttämättömänä, että ulosottotoimen henkilökunnalle järjestetään riittävästi koulutusta, jotta valiokunnankin tiedossa olevista virheellisistä ja epätarkoituksenmukai-

sista ulosmittauksista päästään eroon ja saadaan aikaan yhtenäinen käytäntö.

Edellä lausutun perusteella lakivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksyttäisiin muutoin hallituksen esityksen mukaisena paitsi 4 luvun 5 ja 6 a § näin kuuluvina:

5 §

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Jos 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetun työvälineisiin rinnastettavan esineen arvo selvästi ylittää asetuksella säädetyn rahamäärän, esine voidaan ulosmitata ja myydä sillä edellytyksellä, että velalliselle palautetaan *asetuksessa tarkoitet-*

tu kohtuullinen rahamäärä korvaavan esineen hankkimiseksi. Palautettavaa rahamäärää koskeva päätös on merkittävä ulosmittauspöytäkirjaan *tai* sen sijasta *erikseen* annettavaan ulosmittausilmoitukseen.

(4 mom. kuten hallituksen esityksessä)

6 a §

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Ilman hakijan suostumusta ulosmittaus saadaan 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa keskeyttää enintään *kolmen* kuukauden ajaksi vuodessa taikka, jos velallisen palkka maksetaan epäsäännöllisin väliajoin tai jos palkan suuruus vaihtelee, sitä vastaavaksi ajaksi.

(4 ja 5 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Helsingissä 11 päivänä huhtikuuta 1997

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Henrik Lax /r, varapuheenjohtaja Matti Vähänäkki /sd ja jäsenet Sulo Aittoniemi /kesk, Juhani Alaranta /kesk, Toimi Kankaanniemi /skl, Juha Karpio

/kok, Pekka Kuosmanen /kok, Annika Lapintie /vas, Kari Myllyniemi /kesk, Markku Pohjola /sd, Pekka Saarnio /vas, Sade Tahvanainen /sd ja Jukka Tarkka /nuors.

